

Etika výzkumu v kvalifikačních pracích

SEMINÁŘ K DIPLOMOVÉ PRÁCI PODZIM 2017

Základní etické principy vědy a výzkumu

Harmless

Výzkumník nesmí způsobit újmu participantovi a poškodit jeho práva

Důvěrnost

Nesmí být zveřejněna žádná data, jež by umožnila čtenáři identifikovat účastníky výzkumu. Pokud toto nelze zajistit, výzkum nesmí být publikován (Tickle, 2002)

Informovaný souhlas

Účastníci musí být poučeni o povaze výzkumu a musí dobrovolně souhlasit s výzkumem

Etická komise pro výzkum na MU (EKV)

Kontakty

prof. RNDr. Renata Veselská, Ph.D., M.Sc.
předsedkyně
tel. 549 49 7905
e-mail: veselska@sci.muni.cz

Mgr. Blanka Jančková, Ph.D.
tajemnice
tel. 549 49 6290
e-mail: jancekova.blanka@mail.muni.cz

Mgr. et Mgr. Veronika Oškerová, Ph.D.
právnička pro biomedicínský výzkum
tel. 549 49 4323
e-mail: oskerovav@sci.muni.cz

Mgr. Veronika Smítková
právnička pro behaviorální výzkum
tel. 549 49 7747
e-mail: smitkova@rect.muni.cz

Pro pedagogický výzkum dr. Roman Švaříček (Ústav pedagogických věd FF MU)

Oblasti řešené EKV na MU

Podrobně viz: <http://vyzkum.rect.muni.cz/cs/zazemi/etika-vyzkumu/ekv>

Návrhy projektů na MU

Kvalifikační práce (také jako součást výzkumných projektů)

- otázky etiky ve výzkumu vztahujícím se k **lidským subjektům**
- s tím související náležitosti návrhů projektů - *posudek etické komise, informovaný souhlas, nakládání s osobními údaji* atd.

Posouzení EKV podléhá každý projekt, který zahrnuje výzkum na lidském subjektu (včetně práce s biologickým materiálem lidského původu), jestliže je podáván za jakékoliv pracoviště MU vyjma LF MU a projektů studie ELSPAC, kde působí specializované etické komise (EK LF a EK ELSPAC). Schválení etickou komisí vyžadují grantové agentury a při publikaci také redakce renomovaných časopisů.

Schválení etickou komisí nelze získat zpětně, tj. během nebo po realizaci výzkumu

Způsob podávání žádostí o posouzení

Žádosti o posouzení se podávají prostřednictvím aplikace [INET](#).

Při zakládání projektu (např. FRMU, GAMU, GAČR apod.) označíte možnost "Etika".

Pokud se jedná o interní projekt (vč. diplomových prací) zvolte prosím jako investora MU a programový rámec/typ projektu "Interní projekty ... (název součásti MU)"

Následně ve vytvořené záložce "Etika" vyplníte dotazník pro stanovení dotčených etických otázek

Vložíte dokumenty potřebné pro posouzení (návrh projektu, informovaný souhlas)

Zvolíte možnost "Uzavřít a předat Etické komisi pro výzkum MU"

Informaci o přijetí, stav hodnocení a evidenční číslo EKV návrhu projektu následně najdete v záložce Etika v levém dolním rohu.

Průběh posuzování návrhu projektu

Posuzují zpravidla dva předem určení členové EKV a právnička komise

Doba posuzování: 3-4 týdny

Případné připomínky jsou navrhovateli zaslány k vypořádání, doplnění chybějících údajů, dokumentů atd.

Následně je doplněný návrh projektu předložen k hlasování celé komisi na jejím zasedání nebo elektronickou formou (per rollam).

Informovaný souhlas

Identifikace projektu a řešitelů vč. Instituce a příp. investora

Účel výzkumu – o co se v projektu (práci) jedná, proč je prováděn

Nábor účastníků – proč / na základě čeho je potenciální účastník oslovován

Popis zapojení účastníků – jak bude účast na výzkumu probíhat, čemu se účastníci podrobí, jak dlouho bude výzkum trvat, kolikrát včetně popisu měření / instalace měřicích zařízení

Rizika / výhody účasti příp. odměna

Překážky pro účast na výzkumu

Ochrana osobních údajů – důvěrnost nakládání se získanými údaji

Dobrovolnost účasti, možnost neodpovědět, přerušit, odstoupit

Výslovný souhlas s účastí ve výzkumu a příp. zpracováním osobních údajů

- řeší v komisi Smítková

- vždy u prací a projektů s lidskými účastníky

Chyby ve výzkumných projektech

1. Nábor účastníků

-

Žádat lékaře o doporučení pacientů k oslovení (lékařské tajemství)

Zápočet studenta jen účastí ve výzkumu (svoboda účasti)

+

Anonymita účastníka před oslovením

Oslovení na základě předběžného souhlasu, zájmu

Skutečná dobrovolnost účasti (studenti)

Chyby ve výzkumných projektech

2. Jazyk informovaného souhlasu

-

Neosobní jazyk („respondent bude, účastník absolvuje, osoba podstoupí“)

Specializovaná terminologie znemožňující kvalitní kognitivní proces (pochopení) potenciálního respondenta

+

Formulovat ve 2. osobě pl. („Vy budete, můžete...“)

Jazyk přizpůsobený věku, vzdělání a sociální situaci účastníka výzkumu

Chyby ve výzkumných projektech

3. Anonymita? Anonymizace? Pseudonymizace?

Vždy dát přednost co nejmenšímu rozsahu sbíraných osobních dat!

Anonymita = nevím, kdo mi co odpověděl

Anonymizace = znám identitu odpovídajícího, ale změním ji (např. přiřadím kód) a zahodím klíč

Pseudonymizace = znám identitu odpovídajících, změním ji (kód) a klíč uchovám k identifikaci pro další měření / odpovědi

4. Zbytečný sběr citlivých osobních údajů

-

Sběr dat s identifikací účastníka tam, kde to není pro výzkum potřeba

+

Zaznamenávat data (např. vyplnění dotazníku) rovnou pod kódem bez vázanosti na identifikaci účastníka

(pozor/kód nepsat na text informovaného souhlasu)

Chyby ve výzkumných projektech

5. Dítě v projektu? Potřebujete zákonného zástupce!

-

Informovaný souhlas formulovaný obecně na účastníka jen s podpisem rodiče

+

Informovaný souhlas o účasti dítěte, jméno dítěte, podpis zákonného zástupce (právo)

Souhlas dítěte, pokud je na to mentálně zralé (etika)

6. Nahráváte? Natáčíte?

V podstatě vždy se jedná o citlivé osobní údaje.

+

Co nejdříve transkripce včetně anonymizace

Záznamy uchovat na zabezpečeném úložišti a co nejdříve zlikvidovat

Chyby ve výzkumných projektech

Neposílejte Pfky!

-

Uchovat kontakty na účastníky nad rámec vyžadovaný výzkumem

+

Používat osobní údaje jen k tomu, na co máme souhlas

Uvést v informovaném souhlasu možnost oslovit účastníky pro další projekt nebo pro zaslání poděkování 😊

Experimentální výzkum

HUME lab: Laboratoř pro experimentální humanitní vědy

- experimenty s morálními dilematy jsou extrémně emočně náročné pro účastníky
- možnost odstoupení bez ztráty odměny za účast (výzkum meditace)